

УДК 371.134:78

DOI 10.32782/2412-9208-2024-1-245-253

**PEDAGOGICAL BASES FOR THE PROFESSIONAL MASTERY
OF FUTURE PRIMARY SCHOOL MUSIC TEACHERS**

**ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

Serhii PISHUN,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Assistant Professor, Assistant
Professor of Primary Education
Pedagogy and Psychology Chair
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv
National Pedagogical University
24, Kyivska Str., Hlukhiv, Sumy
oblast, 41400, Ukraine

Сергій ПІШУН,

кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри педагогіки
і психології початкової освіти
Глухівський національний
педагогічний університет
ім. Олександра Довженка
вул. Київська, 24, м. Глухів,
Сумська обл., 41400, Україна

peshas56@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-5748-6641>

ABSTRACT

The article examines a number of pedagogical elements that contribute to the acquisition of professional skills by future music teachers. The activity of a music teacher includes many aspects that require the integration of pedagogical and musical knowledge and skills. The important role of the psychological and pedagogical component in the training of future music teachers is established. They must be able to adapt their teaching approach to the individual characteristics of each pupil, to stimulate their interest in music and also to manage the educational process effectively. This requires a deep understanding of the psychological mechanisms of learning and the development of the ability to apply them in practice in the context of music education.

Pedagogical factors that contribute to the successful development of professional skills of primary school music teachers are considered. It is noted that the development of professional skills of future music teachers includes the integration of pedagogical and musical aspects of education. This makes it possible to effectively form general pedagogical knowledge and skills, as well as to develop musical and performance skills. The principle of integration contributes not only to the mastery of the culture and technique of musical performance, but also to the development of the ability to understand and embody the meaning of music.

The parameters of professional ability, which provide the availability of scientific knowledge, are analysed; the formation of musical thinking as the basis of understanding and creative assimilation of the specifics of the educational content, as well as the mastery of special skills and abilities; the perspective of the approaches chosen by the teacher for the musical education of primary school pupils. It has been proved that in the educational process of future music teachers there is a significant potential for strengthening the formation

of their readiness for professional activity and the development of professional skills. This potential is particularly evident in academic subjects related to musical specialisation. This means that they can become a key factor in the formation of not only technical skills and knowledge, but also pedagogical skills necessary for successful music teaching.

Key words: *future teachers, musical art, primary school, professional mastery.*

Вступ. Учитель музики виконує різноманітні види професійної діяльності, включно з педагогічною роботою, керівництвом хором, вивченням музичної теорії, виконавською практикою, вокальними заняттями, проведенням лекцій тощо. Цей широкий спектр діяльності дає змогу вчителю музичного мистецтва в початковій школі охоплювати різні аспекти музичної освіти та власного розвитку. Такий підхід сприяє формуванню в учнів комплексного розуміння музики та її ролі в культурі, а також розвиває в них навички виконавства, творчого мислення та самовираження, допомагає створювати стимулююче та мотивуюче освітнє середовище. До того ж учитель музичного мистецтва відіграє ключову роль у формуванні художнього смаку та музичної культури учнів, що має важливе значення для їхнього особистісного розвитку та виховання. Таким чином, професійна компетентність, практична діяльність учителя музики охоплює не лише передачу знань і навичок, а й формування ціннісних орієнтацій, що сприяють гармонійному розвитку особистості кожного учня.

Теоретико-методологічні основи педагогічної майстерності як важливого чинника розвитку сучасної системи вищої освіти викладено у працях С. Гончаренка, Н. Гуральник, О. Дубасенюк, І. Зязюна, Н. Ничкало, О. Отич, В. Радкевич, О. Рудницької, С. Сисоєвої [2, с. 7].

А. Болгарський, Н. Гуральник, Л. Масол, Т. Пляченко, А. Ростригіна акцентують увагу на питаннях компетентнісного підходу підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва [3, с. 128].

Мета статті полягає в аналізі та можливостях використання педагогічних складників професійної майстерності майбутніх вчителів музичного мистецтва в початковій школі.

Завдання статті: визначити стан вивчення проблеми набуття професійної майстерності майбутніми вчителями музичного мистецтва в початковій школі. Засобами системного аналізу досліджується важливість розвитку творчого мислення та емоційної відкритості в учителів та їхніх учнів як вагомих аспектів формування успішної педагогічної практики.

Методи та методики дослідження. Для досягнення поставленої мети було використано теоретичні методи, зокрема, логіко-системний (дозволяє розглядати систему музичної освіти як складну систему із взаємозв'язаними елементами, аналіз яких дає розуміння того, як професійна майстерність може впливати на всю систему); структурно-функціональний аналіз, а саме: знання та розуміння музичної теорії, навички педагогічної взаємодії з учнями, використання сучасних педа-

гогічних технологій тощо. Їх аналіз дозволяє визначити основні аспекти, що впливають на формування професійної майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва в початковій школі.

Результати та дискусії. Сьогодні, коли суспільство переживає кардинальні зміни, школа стикається з новими вимогами щодо освіти та виховання нового покоління. Соціально-економічні та культурні трансформації в країні породили нові цінності в освіті та утвердили стійкі запити суспільства до професійно компетентного педагога. Школі потрібні вчителі з високим рівнем професійних знань та вмінь, самостійні, творчі, з високою педагогічною культурою та духовним багатством. Це вимагає не лише значних змін у змісті освітньо-професійних програм, але й перегляду організації процесу підготовки педагога.

У зв'язку зі змінами, що відбуваються в суспільстві, вимоги до педагогічної діяльності стають більш складними. Сучасний учитель музичного мистецтва в початковій школі має бути не лише фахівцем у своїй галузі, але й лідером, який здатний стимулювати інтелектуальний, емоційний та творчий розвиток учнів.

Отже, перегляд освітньо-професійних програм передбачає не лише оновлення змісту, але й зміщення акценту на розвиток ключових компетентностей учителя музичного мистецтва, його творчих здібностей, підвищення культурного рівня, уміння використовувати сучасні педагогічні методи та технології, а також прагнення до постійного самовдосконалення. Організація процесу підготовки майбутніх учителів музики також потребує реформування. Нові педагогічні підходи, активне використання інноваційних технологій у навчанні та стажування в практичних умовах є необхідними складниками, що забезпечують високий рівень підготовки вчителів музичного мистецтва в початковій школі.

Учитель музики відіграє важливу роль у формуванні розуміння та осмислення мистецтва учнями, оскільки воно спонукає до виникнення «нових елементів творчого досвіду, його самоорганізації, саморозвитку і самопоновлення» [6, с. 63]. Він є головним носієм та провідником змістовного сенсу в процесі їхнього осягнення музики.

По-перше, учитель музичного мистецтва володіє глибокими знаннями не лише про технічні аспекти музичної теорії, а й про історію, культурний контекст та емоційні аспекти музики. Його розуміння та власна любов до музики дозволяють надати учням не лише технічні навички, а й допомагають розкрити справжній сенс та значення музичних творів.

По-друге, учитель виступає як наставник, який допомагає учням розвивати власний музичний стиль та виражати почуття та ідеї через музику. Він надає підтримку та вдумливі поради щодо техніки виконання, інтерпретації твору та творчого процесу, що сприяє формуванню індивідуального музичного характеру кожного учня. Таким чином, учи-

тель музичного мистецтва є невід'ємною частиною освітнього процесу, не просто передає знання, але й надихає, мотивує та розкриває глибини музичного світу своїм учням. Він створює атмосферу творчості та розвитку, що надовго залишається в серцях і душах вихованців.

Формування педагога-музиканта відбувається системно та цілеспрямовано, відповідно до певної стратегії психолого-педагогічного розвитку, що охоплює всі аспекти освітнього процесу: структуру, зміст, методи та форми навчання. Розуміння вчителем особливостей реалізації принципів і закономірностей дидактики під час формування змісту заняття як важливого елемента організації освітнього процесу сприяє ефективному розвитку професійної майстерності.

Проблеми, що виникають у системі професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в спеціальних дисциплінах, дозволили нам виявити педагогічні фактори, що сприятимуть успішному розвитку їх професійної майстерності:

1. Професійно-педагогічне спрямування викладання дисциплін спеціальної підготовки повинно бути орієнтоване на врахування особливостей майбутньої професійної діяльності. З цієї позиції може розглядатися в двох напрямках:

- як один із ключових аспектів особистості вчителя музики;
- як комплекс засобів, спрямованих на формування готовності до музично-педагогічної діяльності в процесі професійної підготовки.

Серед ключових складових професійно-педагогічної майстерності зазвичай виокремлюють:

- зацікавленість до обраної професії та прагнення до занять нею;
- любов та прив'язаність до роботи з дітьми;
- наявність у вчителя педагогічних здібностей;
- педагогічний такт і повага до індивідуальності кожного учня;
- суворість, цілеспрямованість, урівноваженість та інші аналогічні якості.

Однак зазначені складові не можуть проявитися одночасно й однаково у всіх, оскільки формування особистості педагога є складним та індивідуальним процесом.

2. Орієнтація на розвиток досвіду самоосвіти та самостійності.

Педагогічні умови, що сприяють розвитку самостійності майбутніх учителів музичного мистецтва, включають у себе створення стимулюючого освітнього середовища, де акцент робиться на індивідуальному творчому зростанні кожного. Це надає можливості для самостійного дослідження, експериментування, вироблення власних музичних концепцій і, як результат, набуття й підвищення професійної компетентності та майстерності. «Компетентність побудована на комплексі взаємопов'язаних процедур – комбінації знань і вмінь, а також став-

лень, мотивів, відносин і власного досвіду у цій царині, які відображають інтегровані результати навчання та особистісні якості й цінності людини. Компетентності дають змогу усунути суперечності між засвоєними теоретичними відомостями та їх використанням для розв'язання конкретних життєвих завдань» [1, с. 54]. Також важливим є заохочення та підтримка ініціативи майбутніх фахівців, стимулювання критичного мислення та розвиток навичок самооцінки та саморегуляції в процесі музичного навчання (див. табл. 1).

Рис. 1. Професійна спрямованість майбутніх учителів музичного мистецтва

Реалізація вищезазначених умов передбачає:

– розробку індивідуальної програми розвитку для майбутніх фахівців на кожен семестр, з урахуванням перспектив на весь час навчання, передбачає врахування його індивідуальних особливостей, а також виявлення основних недоліків і прогалин у його професійній підготовці. У межах такої програми визначаються як найближчі, так і перспективні завдання в процесі навчання, а також фіксуються всі види освітньої діяльності та форми звітності;

– застосування на заняттях у класі спеціальних дисциплін різноманітних форм і методів проблемного навчання, зокрема:

- творчих завдань, що сприяють розвитку креативності та інноваційного мислення, даючи майбутнім учителям музичного мистецтва змогу виражати свої ідеї та розв'язувати задачі в нестандартній формі;
- практичного вирішення завдань, що допоможе застосовувати отримані знання на практиці, розвиваючи практичні навички та вміння;

- аналізу педагогічних і виконавських ситуацій, що дасть можливість розвитку аналітичного мислення та пошуку альтернативних рішень;
- завдань дослідницького характеру, що сприятимуть розвитку навичок самостійного пошуку, аналізу та інтерпретації музичного матеріалу, а також формуванню критичного мислення та вміння приймати обґрунтовані рішення.

Таблиця 1

Педагогічні умови розвитку самостійності майбутніх учителів музичного мистецтва

Освітнє середовище	Створення відкритої та позитивної атмосфери в освітньому середовищі, де майбутні вчителі почуватимуться комфортно для вираження своїх музичних ідей і втілення творчих проєктів.
Доступ до ресурсів	Надання доступу до різноманітних освітніх ресурсів, включно з бібліотеками, записами, онлайн-курсами та майстер-класами, щоб вони могли розширити свої знання та досвід у музичній сфері.
Планування	Організація індивідуалізованих навчальних планів і консультацій, що враховують інтереси, потреби та рівень підготовки кожного студента.
Розвиток критичного мислення	Сприяння розвитку в студентів навичок самостійної роботи та критичного мислення через завдання, що потребують аналізу та обговорення музичних творів, а також створення власної музичної продукції.
Командна робота	Організація колективних проєктів і виступів, де студенти можуть застосовувати свої навички в реальній сценічній практиці та взаємодіяти з колегами.
Самовдосконалення	Заохочення студентів до постійного самовдосконалення та професійного розвитку через участь у конкурсах, фестивалях, семінарах та майстер-класах.

Отже, процес мистецько-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів передбачає наступні завдання: розглянути ключові компетентності учнів початкових класів у світлі вимог Нової української школи; з'ясувати педагогічні шляхи й засоби формування ключових компетентностей в учнів початкової школи на уроках мистецької освітньої галузі; сформувати комплекс ключових естетичних та мистецьких компетентностей шляхом набуття власного теоретичного та практичного досвіду в процесі вивчення технологій формування мистецької компетентності учнів початкової школи; опанувати методичні основи організації мистецької діяльності дітей; підготувати компетентного вчителя,

який на високому рівні організовує та проводить естетичну навчальну і виховну роботу, виховувати музичну культуру дітей, яка пробуджує у них інтерес до самореалізації та естетичного самовдосконалення у художньо-творчій діяльності [4].

Висновки. Підбиваючи підсумки, можна підкреслити, що формування професійних якостей учителя музики повинно будуватися на основі комплексного підходу, що враховує всі аспекти навчання: від загальнопедагогічних знань і умінь до культури сприйняття й виконання музики. На заняттях зі спеціальних дисциплін необхідно активно вдосконалювати й актуалізувати знання з педагогіки та психології, щоб майбутній педагог-музикант міг якнайкраще передати музичний матеріал школярам. Цей підхід не тільки сприяє формуванню професійних компетентностей, а й забезпечує якісну освіту, розвиваючи у майбутніх учителів не тільки музичні навички, а й педагогічну майстерність, відіграє ключову роль у формуванні висококваліфікованих і компетентних учителів музичного мистецтва. Він також сприяє розвитку необхідних навичок адаптації та інновацій в освітньому процесі. Педагог, який володіє глибокими знаннями в галузі педагогіки та психології, здатний ефективно адаптувати свій підхід до учнів з різними потребами та особливостями. Крім того, такий учитель має гнучкість мислення й уміння застосовувати різні методи й підходи для досягнення спільної мети – успішного навчання учнів музичному мистецтву.

Формування педагогічної майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фахової підготовки «потребує чіткої організації, планування, системи й керівництва (обсяг завдань, типи завдань, методичні рекомендації щодо їх виконання, аналіз передбачуваних труднощів, облік, перевірка та оцінювання виконаних робіт), що сприяє підвищенню якості освітнього процесу, а результатом стає покращення якості знань здобувачів вищої освіти. Успіх цієї роботи багато в чому залежить від бажання, прагнення, інтересу до роботи, потреби в діяльності, тобто від наявності позитивних мотивів» [2, с. 12].

Література

1. Барановська І. Г., Мозгальова Н. Г., Щолокова О. П., Інтерпретація музичних творів – методичний аспект. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*, 2019 Вип. 3 (128). с. 151–158.
2. Воевідко Л. М. Теоретико-методичне підґрунтя процесу формування педагогічної майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва. Професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва: монографія / за заг. ред. В. М. Лабунця. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2020. 240 с.
3. Король А. Формування професійної компетенції майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Науковий вісник МНУ ім. В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. № 1 (60), лютий 2018. С. 128–130.

4. Нова українська школа. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (1-4 клас), затверджена Колегією Міністерства освіти і науки 22 лютого 2018 року (розроблена під керівництвом О. Я. Савченка). URL: <http://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>

5. Тушева В. В. Культурологічні засади вищої митецької освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14 : Теорія і методика мистецької освіти*. 2017, 22(1). С. 62–68.

References

1. Baranovska, I. H., Mozghalova, N. H., Shcholokova, O. P. (2019). Interpretatsiia muzychnykh tvoriv – metodychnyi aspekt. [Interpretation of musical works: methodological aspect.]. *Naukovyi visnyk Pivdenoukrajinskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushynskoho – Scientific Bulletin of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky*, 3 (128), 151–158. [in Ukrainian].

2. Voievidko, L. M. (2020). Teoretyko-metodychne pidgruntia protsesu formuvannia pedahohichnoi maisternosti maibutnykh uchyteliv muzychnoho mystetstva [Theoretical and methodological bases of the process of forming pedagogical mastery of future music teachers]. *Profesiino-pedahohichna pidhotovka maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva : monohrafiia – Professional and Pedagogical Training of the Future Music Teacher/ monograph* edited by V. M. Labuntsia. Kamianets-Podilskyi : Vydavets PP Zvoleiko D. H., 240. [in Ukrainian].

3. Korol A. (2018). Formuvannia profesiinoi kompetentsii maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva [Developing the professional competence of the future music teachers]. *Naukovyi visnyk MNU im. V. O. Sukhomlynskoho. Pedahohichni nauky – Scientific Bulletin of MNU named after V. O. Sukhomlynsky*, № 1 (60), 128–130. [in Ukrainian].

4. Нова українська школа. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (1-4 клас), затверджена Колегією Міністерства освіти і науки 22 лютого 2018 року (розроблена під керівництвом О. Я. Савченка). [New Ukrainian School. Model educational program for general secondary education schools (grades 1-4), approved by the Board of the Ministry of Education and Science on February 22, 2018 (developed under the leadership of O. Ya. Savchenko). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli> [in Ukrainian].

5. Tusheva V. V. (2017). Kulturolohichni zasady vyshchoi mytetskoï osvity [Cultural Foundations of Higher Art Education]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Dragomanova. Serii 14 : Teoriia i metodyka mystetskoï osvity – Scientific journal of the M. P. Dragomanov National Pedagogical University. The series 14: Theory and Method of Art Education*, 22(1), 62–68. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті досліджується сукупність педагогічних елементів, що сприяють набуттю професійної майстерності майбутніми вчителями музичного мистецтва. Діяльність учителя музики включає в себе безліч аспектів, що потребують інтеграції педагогічних і музичних знань та навичок. Визначена важлива роль психолого-педагогічної складової в підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва. Вони повинні вміти адаптувати свій підхід до навчання залежно від індивідуальних особливостей кожного учня, стимулювати їхню зацікавленість музикою, а також ефективно керувати освітнім процесом. Це вимагає глибокого розуміння

психологічних механізмів навчання, а також розвитку вміння застосовувати їх на практиці в контексті музичного навчання.

Розглянуто педагогічні фактори, що сприятимуть успішному розвитку професійної майстерності вчителів музики в початковій школі. Зазначено, що розвиток професійної майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва включає в себе інтеграцію педагогічних і музичних аспектів навчання. Це дає змогу ефективно формувати загальнопедагогічні знання та вміння, а також розвивати музично-виконавські навички. Проаналізовано параметри професійної майстерності, що передбачають наявність науковості спеціальних знань; формування музичного мислення як основи розуміння і творчого засвоєння специфіки змісту навчання, а також оволодіння спеціальними навичками та вміннями; перспективність обраних учителем підходів музичного виховання учнів початкової школи. Доведено, що в освітньому процесі майбутніх учителів музичного мистецтва, існує значний потенціал для посилення формування в них готовності до професійної діяльності та розвитку професійної майстерності. Цей потенціал особливо прослідковується в навчальних предметах, пов'язаних саме із музичною спеціалізацією. Це передбачає, що вони можуть стати ключовим чинником у формуванні не лише технічних навичок і знань, а й педагогічних умінь, необхідних для успішного викладання музики.

Ключові слова: майбутні вчителі, музичне мистецтво, початкова школа, професійна майстерність.